

שבועות

חג

רציונל ומטרות היחידה

- חג השבועות הוא חג מתן התורה. התורה מלמדת על חשיבותה של עשיית החסד (או בלשון המסורת – "גמילות חסדים"), וזו קרוב לוודאי אחת הסיבות העיקריות למנהג לקרוא את מגילת רות בבוקר החג (או בצהריים). מגילת רות מספרת על "אנשי חסד", על אנשים שעשו יותר ממה שהיה מצופה מהם כדי לעזור לזולת.
- השנה נקדיש את רוב לימודנו לקראת חג השבועות להכרת קטעים נרחבים ממגילת רות ונדגיש את מעשי החסד המתוארים בה. בשל הזמן הרב שיידרש להוראת הקטעים מהמגילה, לא הבאנו ביחידה זו טקסטים ספרותיים נוספים וגם לא את המדור "בסימן קריאה". כדי שלימוד זה יהיה משמעותי לחיי התלמידים, הדגשנו גם את משמעותו של מושג החסד בחברה בימינו.

ואם הזמן קצר...

ואם הזמן קצר, ולא תוכלו ללמד את כל היחידה, אנו ממליצים ללמד קודם כול את המדורים האלה:

1. תעודת זהות (מושגי יסוד)
2. על קצה הלשון (ליבון המושג "חסד". רצוי ללמד מדור זה לפני המדור "פותחים ספר")
3. פותחים ספר

תעודת זהות: (חזרה על מושגי יסוד

ביחידה זו נעסוק בעיקר בלימוד מגילת רות, לכן במדור זה נתמקד בחזרה על מצוות החג ומנהגיו, מצוות ומנהגים שתלמידים כבר למדו בתכנית "מעגל החגים" המיועדת לכיתה ב'. כדי לדבר על הפנים השונים של החג אפשר להיעזר בשמות החג.

הידעתם?

יש הזוכרים את שבעת השמות של חג השבועות בעזרת הצירוף "חקת שבע" – ראשי התיבות של המילים: חמישים, קציר, תורה, שבועות, ביכורים, עצרת והקהל.

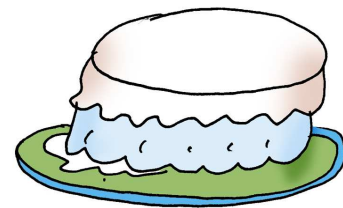
■ ■ על מצוות החג ומנהגיו ■ ■

■ **קריאת עשרת הדיברות** – בכל חג קוראים בבתי הכנסת פסוקים מהתורה הקשורים למהות החג. בבוקר חג השבועות קוראים בבתי הכנסת את עשרת הדיברות. הקהל נוהג לעמוד בעת הקריאה.

■ **קישוט בתי הכנסת בעשבים ובפרחים** – מקורו של מנהג זה באגדה שכאשר ניתנה התורה, נתכסה הר סיני כולו בפרחים וברק.

■ **אכילת מאכלי חלב** – טעמים רבים למנהג זה:

- ארץ ישראל נקראה בתורה "אַרְץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ" (שמות, פרק ג' פסוק ח' ועוד). ומכיוון שחג השבועות הוא חגן של ארץ ישראל (חג הקציר וחג הביכורים) ושל התורה (חג מתן תורה), מתאים מאוד לאכול בו מאכלי חלב.
- בשיר השירים נמשלה התורה לדבש ולחלב: "נִפְתַּח תִּטֵּן פִּנְהָ שִׁפְתוֹתַיךָ פֶּלֶה, דָּבַשׁ וְחֶלֶב תַּחַת לְשׁוֹנְךָ" (שיר השירים, פרק ד' פסוק י"א).

- ערכה של המילה "חלב" בגימטרייה הוא 40 (ח=8 ל=30, ב=2), ו-40 הוא מספר הימים והלילות ששהה משה על הר סיני כדי לקבל את כל התורה כולה.

■ **תיקון ליל שבועות** – האגדה מספרת כי במקום להישאר ערים בלילה שלפני מתן התורה, שקעו בני ישראל בשינה עמוקה, ומשה נאלץ לעבור ביניהם ולהעיר אותם לקבלת התורה. כדי לכפר על התנהגות זו, נהוג בליל חג שבועות להישאר ערים כל הלילה וללמוד תורה.

■ **קריאת מגילת רות** – על הקשר בין חג השבועות למגילת רות נדבר בהמשך היחידה.

- **"חג המים"** – בקהילות רבות נהגו לשפוך מים על זה. שני מקורות למנהג זה:
 - במדרש נמשלה התורה למים חיים.
 - חג השבועות הוא חג הביכורים, והמים מביאים ברכה ליבולי השדה.

■ **תהלוכות ביכורים** – ביכורים הם היבולים הראשונים של הגידולים החקלאיים. בימי בית המקדש היו האיכרים עולים לירושלים בתהלוכה חגיגית ומביאים את הביכורים משבעת המינים (חיטה, שעורה, גפן, תאנה, רימון, זית ו"דבש" [תמר]), תודה על היבולים החדשים. הבאת הביכורים לבית המקדש חדלה כמובן עם חורבן הבית.

עם חידוש היישוב היהודי בארץ ישראל, חודש המנהג, וביישובים החקלאיים (במושבות, במושבים ובקיבוצים) החלו לערוך בחג השבועות טקסי הבאת ביכורים. ביישובים אלו נערכו בשבועות תהלוכות חגיגות ובמהלכן הובאו לנציגות הקק"ל ביכורים גם מהמינים שאינם משבעת המינים (כמו מלפפונים, עגבניות, מלונים, פרחים ועוד, ואפילו מן היבולים שאינם מן הצומח, כמו חלב, ביצים ומוצרי תעשייה).

עם השנים פסק המנהג בעקבות היחלשותו של המגזר החקלאי והמעבר למשק המבוסס על תעשייה. ואולם, בשנים האחרונות חודש שוב המנהג, וכיום מוזמנים לחגיגות ולטקסים גם תושבי היישובים העירוניים.

הקומיקס

מדור הקומיקס עוסק בקשר בין מגילת רות לחג השבועות ומציג את נושא היחידה – החסד במגילת רות ובחיינו שלנו. במדור "על קצה הלשון" נרחיב את העיסוק במילה "חסד", אך כבר עתה חשוב לבדוק שהתלמידים מבינים אותה. וכך כתוב במילון אבן-שושן (2003):

חסד –

טובה מרובה, צדקה, מעשה אהבה ונדיבות לב, יחס לפנינים משורת הדין.

במילים אחרות, מעשה חסד הוא מעשה טוב שאדם אינו חייב לעשותו, מעשה הנובע מרצון טהור לעזור לזולת.

פותרים ספר

■ לימוד קטעים נבחרים ממגילת רות.

בחרנו להביא את הקטעים החיוניים להבנת הסיפור ואת הקטעים המתארים את מעשי החסד.

א. כך התחיל הסיפור:

הקטע הראשון מהמגילה, המופיע בחוברת לתלמידים, מציג את רקע לסיפור – משפחת אלימלך (אלימלך, נעמי ושני בניהם) עוזבת את בית לחם שבארץ יהודה ומשתקעת בארץ מואב. במואב מת אלימלך ושני הבנים נושאים נשים מואביות, האחד מתחתן עם רות והאחר עם עורפה. לאחר זמן מה מתים גם הבנים לפני שנולדו להם ילדים.

ב. נעמי מחליטה לחזור לארץ יהודה

לאחר האסונות שפקדו אותה נעמי מחליטה לחזור לארץ יהודה.

בקטע השני נעמי מבקשת מכלותיה שיחזרו למשפחותיהן. כפי שנעמי מסבירה לכלותיה, היא לא תוכל להביא לעולם עוד בנים שישאו אותן, ולכן שיבתן למשפחותיהן היא אינטרס שלהן, אך נעמי מציגה זאת כבקשת חסד – אולי היא אינה רוצה שכלותיה ירגישו נקיפות מצפון על כך שהן עוזבות אותה בהיותה זקנה בודדה וענייה? עורפה אכן עוזבת את נעמי בנשיקה ובבכי:

**וַתִּשָּׂנֵה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה עוֹד וַתִּשְׁקַע עֵרְפָּה לַחֲמוֹתֶיהָ וְרוֹת דָּבְקָה בָּהּ.
(רות, פרק א' פסוק י"ד)**

בקטע השלישי רות מתעקשת להישאר עם נעמי וללכת אִתָּה לארץ יהודה. בכיתה רצוי להסביר שהמילים שאומרת רות לנעמי הן המקור למסורת כי רות התגיירה (וכן להלכות גיור) – רות מצטרפת לעם, לגורלו ומכניסה את עצמה לחסותו של אלוהי ישראל.

**וַתֹּאמֶר רות: אֵל תִּפְגַּעֵי בִי לְעַזְבֶּךָ לְשׁוּב מֵאֲחֵרַי, כִּי אֵל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֲלֶיךָ וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי אֲלִין, עִמָּךְ עָמִי וְאֵל הַיָּרְ אֵל הִי. בְּאֲשֶׁר תִּמְוֹתֵי אֲמוֹתַי וְשֵׁם אֲקַבֵּר, כֹּה יַעֲשֶׂה ה' לִי וְכֹה יוֹסִיף, כִּי הַמּוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֶךָ.
(רות, פרק א' פסוקים ט"ז-י"ז)**

ג. בשדות מואב

לפני קריאת הקטע הרביעי אפשר לקרוא את הקטע "הידעת?" המציג לתלמידים את מצוות הלקט, השיכחה, והפאה. לאחר מכן, רצוי להדגיש את תגובתו של בועז כאשר התברר לו שרות היא כלתה של נעמי הענייה, וכפי שיתברר בהמשך, היא גם קרובת משפחה רחוקה שלו (לפירוט ראו בהמשך את הקטע המסכם: **בועז עשה חסד עם רות**).
שאלה 4 עוסקת בחסד שעשתה רות עם נעמי (לפירוט ראו בהמשך את הקטע המסכם **רות עשתה חסד עם נעמי**).

ד. תכניתה הסודית של נעמי

בקטע הרביעי נעמי רואה בכך שרות מצאה את עצמה דווקא בשדות בועז, סיוע מן השמים וחסד אלוהי (כי בועז "מגֹּאֲלָנוּ הוּא". המונח "גואל" מוסבר בחוברת התלמידים). נעמי רוקמת תכנית סודית וממליצה לרות להתייפות ולהצטרף לבועז בלילה בגורן (**קטע חמישי**).

ה. קול ששון וקול שמחה

מכיוון שהגואל הקרוב ביותר אינו מוכן לשאת רות לאישה, בועז מקבל על עצמו את האחריות לשאת את רות לאישה (**קטע שישי**).

ו. ולבסוף...

רות תוליד בן שיהיה אבי אביו של דוד המלך (**קטע שביעי**).

■ מעשי חסד במגילת רות (סיכום)

נתמקד בשני סוגים של חסד: חסד מוחשי וחסד רגשי.

בועז עשה חסד עם רות

חסד מוחשי:

לפי חוקי התורה, חייבים עובדי האדמה להשאיר את השיבולים שנפלו מידיהם בטעות לעניים. זו מצוות ה"לקט". (על המצוות "שכחה" ו"פאה" ראו בקטע "הידעתם", שבחוברת לתלמידים).

- אולם בועז עשה יותר ממה שנדרש ממנו לעשות:
- בועז הזמין את רות ללקט בשדהו ולא לחפש בשדות אחרים.
 - הוא דאג לצוות על נעריו (עובדיו) להיזהר במיוחד שלא לפגוע בה.
 - הוא הזמין אותה לאכול עם עובדיו.
 - הוא ציווה על עובדיו להפיל בכוונה שיבולים כדי שכמות החיטה שתוכל לאסוף תהיה גדולה יותר.
 - בועז נשא את רות לאישה ושימש לה "גואל".

חסד רגשי:

- בועז הבהיר לרות שהיא רצויה, שהוא רואה בעין יפה שהיא באה ללקוט בשדהו.
- הוא ציווה על עובדיו שלא להביך אותה.
- הוא הזמין אותה לאכול את האוכל שאכלו העובדים, ובכך רמז שמבחינתו היא שווה לא פחות מהם.

רות עשתה חסד עם נעמי

חסד מוחשי:

- רות נשארה עם חמותה. היא הייתה צעירה מספיק, יצאה לעבוד בשדה ולמעשה פרנסה את נעמי.

חסד רגשי:

- נעמי שכלה את כל משפחתה, את בעלה ואת בניה. רות התעקשה להישאר עם חמותה כדי שזו לא תישאר לבד.
- לדברי נעמי, היא עזבה את ארצה עשירה ומאושרת ועתה היא חוזרת לבית לחם ענייה, אלמנה וללא בנים. נעמי מרגישה "מרה" (פרק א' פסוק כ') והערות תושבי העיר על מצבה החדש (פרק א' פסוק י"ט) בוודאי העצימו את תחושת הכישלון שלה. תמיכתה של רות בוודאי חיזקה אותה.

חסדי אלוהים

מאחורי הקלעים נמצא אלוהים, "אֱשֶׁר ל' א עֲזַב חֶסְדּוֹ" (פרק ב' פסוק כ') ודאג לעתידן של נעמי ושל רות (למשל, כיוון את צעדיה של רות כדי שתגיע לשדהו של בועז דווקא).

נעמי עשתה חסד עם רות

חסד מוחשי:

- רות לא נטשה את נעמי, אך גם נעמי לא נטשה את רות.
- נעמי השתמשה בניסיון החיים שלה וייעצה לרות כיצד להתנהג עם בועז כדי שתמצא חן בעיניו ובסוף אולי יתחתן אתה וישמש לה "גואל".

חסד רגשי:

- רות ששכלה את בעלה ועזבה את מולדתה הייתה גם היא בודדה, ונעמי הייתה לה לאם.

השמתם לב?

כנגד כל אחת משלוש הדמויות הראשיות במגילת רות – רות, נעמי ובוועז – עומדת דמות משנית המבליטה את החסד שעושה הדמות הראשית. הדמויות המשניות אינן בהכרח אנשים שאינם טובים, אלא אנשים "רגילים" שאינם יוצאים מגדרם לעשות חסד. כזכור, מעשה חסד הוא מעשה שלפנים משורת הדין, מעשה שלא חייבים לעשות על פי החוק. הדמות העומדת מול רות היא, כמובן, ערפה; מול בוועז עומד הגואל (רות, פרק ד' פסוקים א'-י) ומול נעמי – ה"נער" של בוועז המופיע בפרק ב'. כשבועז שאל "למי הנערה הזאת?" במקום לענות את התשובה המתבקשת "לנעמי", ענה ה"נער" תשובה ארוכה יותר והדגיש בה פעמיים שרות נוכרייה (רות, פרק ב' פסוק ו'). נעמי, להבדיל מהנער, הייתה מוכנה לקבל את רות, על אף זרותה.

■ שיחה בכיתה

- התלמידים מתבקשים לחשוב על מעשה חסד שעשו אתם או שהם עשו עם אחרים. אפשר להרחיב את השיחה ולשאול גם –
 - מדוע עשו (או עשו עמם) מעשה חסד זה?
 - כיצד הרגישו לאחר המעשה (בין שהם נהגו בחסד, בין שנהגו בחסד אתם)?
 - כיצד הגיבו אנשים אחרים כאשר שמעו על המעשה?
- התלמידים מתבקשים גם להיזכר במעשה חסד ששמעו עליו בחדשות.

• פעילות העשרה

אפשר לבקש מהתלמידים לאסוף מהעיתונים ידיעות, כתבות או מאמרים המספרים על מעשי חסד (ייתכן שיצטרכו עזרה מהוריהם). לחילופין, אפשר להכין בכיתה רשימה של מעשי חסד הנעשים במסגרת בית הספר. אפשר לייעד לוח בכיתה למטרה זו – לכל מעשה חסד יכינו התלמידים "פרח" (או כל צורה אחרת), יכתבו את תיאור המעשה על גבי ה"פרח" ויתלו אותו על הלוח.

• יש אנשים שמטבעם הם נדיבים מאוד, אנשים הנוהגים בטוב לב ובחסד עם הזולת באופן טבעי ולכאורה מבלי להתאמץ. אפשר לשאול: הם יחידי סגולה. לרוב האנשים, לעתים קל לנהוג בחסד ולעתים קשה. עשיית חסד דורשת זמן ואנרגיה, לעתים היא דורשת ויתור על רכוש ועוד. עשיית החסד דורשת גם מוטיבציה פנימית – על האדם לדחוף את עצמו לפעול כך. בכל מקרה, חשוב להדגיש שכל אדם יכול ללמוד לעשות חסד עם הזולת.

• הדמויות במגילת רות לא פעלו בחסד כדי לזכות בפרס, אך הם זכו בחסדים שעשו עמם אחרים. אפשר להבחין בתופעה זו גם בחיינו. אדם שנהגו עמו בחסד ייטה, לעתים קרובות, גם הוא לנהוג בחסד עם אחרים. מבלי שנהיה מודעים לכך "מצווה גוררת מצווה" ומעשה חסד אחד מביא למעשי חסד אחרים.

• בשלב זה אפשר לשאול את התלמידים מדוע נהוג לקרוא את מגילת רות בשבועות, ולהפנות אותם לסיבות השונות המובאות בעמ' 79 בחוברת לתלמידים.

צוהר לעולם: "תעביר את זה הלאה"

■ רעיון יהודי עתיק

גמילות חסדים, כלומר עשיית מעשים מְטוּב לב, מאהבה ומרצון טוב ומבלי לצפות לתמורה, היא רעיון יהודי עתיק.

בתורה צונו: "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא, פרק י"ט פסוק י"ח), ובמדרש אמר על כך רבי עקיבא "זה כלל גדול בתורה" (בראשית רבה, פרשה כ"ד). מצווה זו מדברת על אהבת חינו, ללא ציפייה לתמורה.

על פי רמב"ם (רבי משה בן מימון, ספרד-מצרים, המאה הי"א) אהבת חינו מתבטאת בעשיית מעשי חסד (ראו משנה התורה, הלכות אבל י"ד, הלכות א'-ב'). מכאן שלדעתם של רבי עקיבא, רמב"ם והמסורת היהודית בכללה, גמילות חסדים היא יסודה של התורה כולה. על רקע זה אפשר להבין גם את המנהג לקרוא את מגילת רות, שעיקרה מעשיה חסד, בחג מתן תורה.

■ בכיתה

במדור "צוהר לעולם" נעסוק ברעיון היהודי העתיק הלוּבש לבוש חדש ומודרני. חשוב שהתלמידים יבינו שתחת הסממה "תעביר את זה הלאה", נעשים מעשי חסד עם אנשים שאינם מוכרים לעושי החסד, (נוסף, כמובן, על חסדים הנעשים עם אנשים קרובים ומוכרים, ולא במקומם...) עשיית מעשי חסד עם אנשים זרים מאפשרת להרחיב את מעגל "עושי הטוב". הכוונה אינה ליצור "מועדון" סגור של חברים העוזרים זה לזה, אלא לסייע לכמה שיותר אנשים.

■ "תיקון עולם"

הרעיון הפשוט לכאורה "להעביר את זה הלאה", מקורו בסיפור מרגש ומרתק, ואין לו הקשר לאומי או דתי מסוים, אם כי, כפי שראינו, יש לו שורשים עמוקים במסורת היהודית. עשיית חסד לאדם יכולה לשנות את עולמו, ולעתים עשיית חסד בכוחה "לשנות את העולם" או בלשון המסורת היהודית: "לתקן את העולם". ולכן למרות שהסרט "תעביר את זה הלאה" אינו סרט "יהודי" כלל וכלל – אפשר לטעון שהוא "יהודי" מאוד!

כפי שמצוין בחוברת לתלמידים, כמה מהאנשים שנחשפו לסרט ולרעיון שמאחוריו הקימו עמותות חסד שסימתן "תעביר את זה הלאה". כך בארצות הברית ובמדינות רבות בעולם, וגם בישראל. ראו למשל: <http://www.ilead.co.il>.

על קצה הלשון

■ במדור זה אנו נעסוק בביטוי **גמילות חסדים** ובראשי התיבות שלו – **גמ"ח** שהיו לכינוי בפני עצמו.

בהזדמנות זו כדאי להתעכב על משמעות הפועל "לגמול" – לשלם (שכר), לעשות טובה (או רעה). תלמידים הרגילים להתפלל יכירו אולי את הביטוי "גומל חסדים". בברכה הראשונה של תפילת העמידה נאמר: "האל הגדול הגיבור והנורא, אל עליון **גומל חסדים** טובים..." מעניין שתיאורו של האלוהים בברכה זו מורכב ממילים המשדרות עוצמה (גדול, גיבור, נורא) ומהכינוי "גומל חסדים" המשדר רכות.

■ המילה "חסיד" אינה מוזכרת במדור, אך אפשר להזכיר גם אותה. חסיד הוא אדם הנוהג בחסד. במסורת היהודית חסיד הוא יהודי אדוק שאינו מסתפק בקיום המצוות כדי לצאת לידי חובה אלא מקיימן מתוך דבקות, שמחה והתלהבות, ואף עושה יותר ממה שההלכה דורשת ממנו. אפשר לקרוא שוב את מה שנכתב על מילה "חסיד" במדור "על קצה הלשון" ביחידה המוקדשת ליום השואה (עמ' 37 בחוברת לתלמידים).

מדור חידת חג

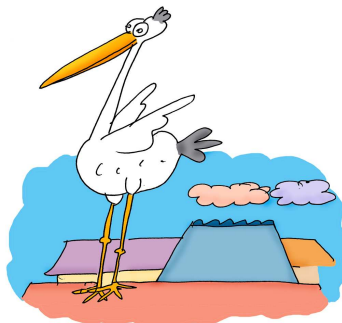
נסיים את לימודנו בחידה העוסקת בנושא החסד.
התשובה לחידון:
החסידה אומרת: "רות ואני, אנחנו **חסידות**".

אפשר להוסיף שלדעתם של חז"ל, לא במקרה נמצאות אותיות המילה "חסד" בשם הציפור "חסידה":

"אמר רבי יהודה: החסידה –
[...] למה נקרא שמה 'חסידה'? שעושה חסידות עם חברותיה".
(תלמוד בבלי, מסכת חולין, דף ס"ג ע"א)

הכיצד?

לדעת רש"י, החסידה חסודה מפני שהיא מחלקת את מזונתיה עם חברותיה. אולם, החסידה אינה עוף טהור ולכן אינה כשרה לאכילה. לדעת רבי יצחק מאיר מגור, אחד מגדולי הרבנים החסידיים, הסיבה לכך היא שהחסידה עושה חסד עם חברותיה בלבד.

בשל אורך היחידה והמקום הרב הניתן ללימוד הקטעים מ"מגילת רות", לא הבאנו בחוברת לתלמידים יצירה ספרותית נוספת. ואולם, בסוף פרק זה בחוברת למורה, תמצאו דף עבודה ובו עיבוד "בניחוח צרפתי" למשל "האריה והעכבר" – אחד המשלים המפורסמים של המשורר הצרפתי בן המאה הי"ז ז'אן דה לה פונטיין, המבוסס על משל של הסופר היווני איזופוס.

דרך משל זה יוכלו התלמידים לבחון מהו מעשה של חסד אמתי – מעשה הנעשה לטובת הזולת וללא צפייה לגמול.

■ בשלב הראשון רצוי לדלג על הבית הראשון במשל, לקרוא את הבית השני בלבד ולשוחח על תגובת האריה – בדרך הטבע היה האריה אמור לטרוף את העכבר, אך האריה חס על העכבר הקטן והראה גדולה.

אפשר לשאול את התלמידים: מהי הגדולה שבמעשה חסד? (מי שעושה חסד מראה שהוא בעל כוח. הוא גם מפגין אדיבות בכך שאינו מנצל את המצב לטובתו).
לאחר דיון בבית השני של המשל, רצוי להמשיך ולקרוא הבית השלישי ולהדגיש את המילים:

מי היה מצפה שביום מן הימים

יזדקק האריה לעכברון תמים?

המרמזות לכך שהאריה לא תיאר לעצמו שאי-פעם הוא בעצמו יזדקק לעכבר. נדגיש גם שהאריה עשה מעשה של חסד אמתי.

■ עתה נחזור לתחילת המשל ונקרא את הבית הראשון. כאן מופיע אחד הלקחים של המשל:

נכון הוא, ככל הניתן,

לחוס על כולם ועל כולן,

כי לעתים נזקקים לעזרת הקטנים,

לקח זה מבטא את הטענה שעשיית טובה לאחר משרתת גם את האינטרס של עושה הטובה. טענה זו נכונה: אדם העוזר לזולתו רק מתוך שיקול שהוא עשוי לזכות בגמול על כך, אינו עושה חסד אמתי עם הזולת, אך הוא בכל זאת מסייע לו.
רצוי לציין שבמשליו של לה פונטיין מתוארת התנהגויות אנושיות נפוצות, לרוב באמצעות בעלי חיים.

אפשר לשער שבמשל "האריה והעכבר" רצה המשורר ז'אן דה לה פונטיין לעודד את האנשים לעזור זה לזה, ואולי חשב שעדיף שיעשו זאת מתוך אינטרס משלא יעשו זאת כלל.

אפשר לשאול את התלמידים אם לדעתם ראוי לעודד אנשים לעשות מעשים טובים באמצעות הטענה שייתכן שגם הם "ירוויחו" מכך.

בהקשר זה, אפשר להזכיר את אמרת חז"ל:

מתוך ש לא לש מה, ב א לש מה.

(תלמוד בבלי, מסכת פסחים, דף נ' ע"א)

כלומר – גם מי שעושה מעשה ראוי לא משום שהוא מעוניין לעשותו אלא כדי להשיג תועלת כלשהי, יבין בסופו של דבר את ערכו.

■ לאחר השיחה בכיתה, רצוי להפנות את התלמידים לדף העבודה. בשיר של לה פונטיין מוזכרים שני משלים. בדף העבודה הבאנו רק את המשל הראשון. המשל השני הוא "משל היונה והנמלה", גם הוא מבוסס על משל של איזופוס וגם אותו תוכלו לקרוא לתלמידים.

משל היונה והנמלה

על שפת נחל צלול עמדה יונה ושתתה.
והנה, אל הנחל נפלה נמלה – לשווא ב"אוקיאנוס" ניסתה לשחות המסכנה,
לשווא ניסתה לחזור ליבשה.
ריחמה היונה על הנמלה והניחה גבעול של עשב במי הנחל, והוא שימש גשר לקטנטנה.
כך, הודות ליונה, ניצלה הנמלה.
והנה, על שפת הנחל הצלול הילך לו איכר, הילך לו יחף ובידיו רוגטקה*.
ראה האיכר את יונה וכבר דמיין שהיא תהיה לו לארוחה. הוא כיוון את הקלע לעברה...
אך בעקב עקצה אותו הנמלה!
האיכר הופתע לרגע בשל העקיצה ובינתיים פרחה לה היונה.
ניסה האיכר לירות בציפור העפה, אך "ארוחתו" כבר הייתה רחוקה, למעלה למעלה בשמים.
הודות לנמלה, הודות לכך שפעם עליה ריחמה.

*רוגטקה = קלע

דף עבודה – משל האריה והעכבר

לפניכם סיפור על מעשה חסד.
זהו סיפור על אריה ועכבר... אך זהו סיפור המדבר גם עלינו...

משל האריה והעכבר

על פי משל מאת המשורר הצרפתי ז'אן דה לה פונטיין
מבוסס על משל של הסופר היווני איזופוס

מי היה מצפה שביום מן הימים
יזדקק האריה לעכברון תמים?
ביום בהיר אירע הדבר, וכך היה המעשה:
מסבך היער יצא לו האריה,
ללא היסוס ופחד צעד האריה לבד,
ולפתע פתאום ברשת הוא נלכד.
לשווא אז הוא שאג ולשווא נאבק,
רק העיף מסביבו עננים של אבק.
האדון עכברון מיד מיהר לגשת
כרסם וכרסם – ונקרעה הרשת.
מיד היא נפתחה והאריה יצא
לדרור ולחופש זינק בקפיצה.
(מכאן שהתמדה וסבלנות
עולות הן על כוח וכן על רגזנות).

נכון הוא, ככל הניתן,
לחוס על כולם ועל כולן,
כי לעתים נזקקים לעזרת הקטנים,
ורבים המעשים שעל כך מעידים.
נמשול משל אשר ידגים
כי אכן כך הם פני הדברים.

פעם ממחילה צרה,
אשר טמונה עמוק באדמה,
הגיח עכבר קט שלא חשב הרבה –
ומצא את עצמו... בין רגליו של אריה!
אך באותה הפעם מלך כל החיות,
הראה את גדולתו ונתן לו לחיות.

1. על פי דרך הטבע – מה היה צפוי שיעשה האריה לעכבר שהגיח מהמחילה בדיוק בין רגליו?

.....

2. צבעו את המילים במשל המרמזות לכך שהאריה לא תיאר לעצמו שאי-פעם יזדקק לעזרת העכבר.

3. האם אפשר לומר שהאריה עשה מעשה של חסד? נמקו את תשובתכם.

.....

4. בתחילת המשל נאמר:

נכון הוא, ככל הניתן,
לחוס על כולם ועל כולן,
כי לעתים נזקקים לעזרת הקטנים,

האם, לדעתכם, מי שעושה טובה לאדם אחר מפני שהוא חושב שאולי בעתיד הוא יזדקק לעזרתו עושה מעשה של חסד?